

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การบริหารเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะชี้ให้เห็นความสำเร็จหรือความล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพ หรือความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงาน การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม ความก้าวหน้าของวิทยาการต่าง ๆ การบริหารงานที่สำคัญจะนำไปสู่ความก้าวหน้า การบริหารเป็นลักษณะการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลในองค์กร ซึ่งมีการวินิจฉัยสั่งการ นักบริหารจะต้องคำนึงถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ การวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงความสามารถของนักบริหาร และความเจริญเติบโตของการบริหาร ชีวิตประจำวันของมนุษย์ไม่ว่าในครอบครัว หรือองค์กรใด ย่อมเกี่ยวข้องกับการบริหารอยู่เสมอ ดังนั้น การบริหารจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและจำเป็นต้องการที่จะดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม^๑

ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ พระพุทธศาสนาได้อธิบายความสัมพันธ์ของการบริหารจัดการเกี่ยวข้องกับคนและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรมที่มีคุณค่าซึ่งพบได้ในสังคมมนุษย์ หรือปัจจัยแห่งสังคมในกระบวนการอาศัยซึ่งกันและกัน การพิจารณาด้วยเหตุผล รู้จักโลก รู้จักธรรมชาติ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ครอบคลุมประเด็นดังกล่าว ได้แก่ สัปปริสธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในสังคตีสสูตร^๒ อันเป็นแนวทางในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์ หลักธรรมดังกล่าวเป็นหลักการบริหารเชิงพุทธที่มีได้มุ่งหวังกำไร หรือการแข่งขันเพียงอย่างเดียว แต่ได้บรรจุหลักการที่สร้างความยั่งยืน การไม่เบียดเบียน การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติ มีความเมตตาต่อกัน และรู้เท่าทันโลก โดยมีได้ปฏิเสศกระแสโลกาภิวัตน์ หรือระบบทุนนิยมในปัจจุบัน แต่ให้ยึดหลักการอยู่ร่วมกันและรู้เท่าทันโลก

สำหรับหลักธรรมาภิบาลหรือหลักธรรมาภิบาล ซึ่งเรารู้จักกันในนาม “Good Governance” ซึ่งหมายถึง การปกครองที่เป็นธรรม ไม่ใช่แนวความคิดใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคม แต่เป็นการสะสมความรู้ที่เป็นวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของมวลมนุษยชาติเป็นพัน ๆ ปี ซึ่งเป็นหลักการเพื่อการอยู่ร่วมกันในบ้านเมืองและสังคมอย่างมีความสุข สามารถประสานประโยชน์และคลี่คลายปัญหา หรือข้อขัดแย้งโดยสันติวิธี และพัฒนาสังคมให้มีความยั่งยืน ประกอบด้วยหลักสำคัญ ๖ ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ซึ่งในสังคมไทยปัจจุบันยอมรับกันว่าธรรมาภิบาลนี้ เป็นการบริหารจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อการพัฒนาของประเทศ โดยมีการเชื่อมโยงองค์ประกอบ

^๑พระปิยวัฒน์ ปิยสีโล, “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองแพร่ จังหวัดแพร่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑.

^๒ที. ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๑/๒๕๕.

ทั้ง ๓ ส่วนของสังคม คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม และให้มีการสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ สังคม การเมืองอย่างสมดุล ส่งผลให้สังคมดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ตลอดจนมีการใช้อำนาจในการพัฒนาประเทศชาติให้เป็นไปอย่างมั่นคงยั่งยืน และมีเสถียรภาพ^๓

ประเทศที่ผู้คนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาอย่างประเทศไทย การนำเอาหลักการและแนวคิดการบริหารเชิงพุทธและการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการองค์กรต่าง ๆ โดยเฉพาะองค์กรของรัฐนั้น ย่อมเป็นที่ได้รับความสนใจในวงกว้าง แต่ในบางครั้งก็ก่อให้เกิดความสับสนว่า การบริหารเชิงพุทธกับหลักธรรมาภิบาลนั้น เป็นหลักการอย่างเดียวกันหรือไม่ แนวทางสำหรับการนำหลักการและแนวคิดของการบริหารเชิงพุทธ กับหลักธรรมาภิบาลไปใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะของแต่ละองค์กรมีข้อที่ต้องพิจารณาอย่างไร

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเปรียบเทียบการบริหารเชิงพุทธกับหลักธรรมาภิบาล ในส่วนของหลักการครองตน ครองคน และครองงาน เพื่อที่จะก่อให้เกิดความรู้เกี่ยวกับการบริหารตามหลักทั้งสองประการดังกล่าว และเป็นแนวทางสำหรับการนำหลักการบริหารเชิงพุทธและหลักธรรมาภิบาล ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในวงกว้างต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารเชิงพุทธ

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล

๑.๒.๓ เพื่อเปรียบเทียบหลักการและแนวคิดของการบริหารเชิงพุทธกับหลักการและแนวคิดของหลักธรรมาภิบาล

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาเปรียบเทียบการบริหารเชิงพุทธกับหลักธรรมาภิบาลในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตในการศึกษา ดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเอกสาร

เอกสารที่ใช้ในการศึกษาจะศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก และเอกสารชั้นรอง ได้แก่ หนังสือ ตำรา เอกสาร แหล่งข้อมูลออนไลน์ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ ซึ่งตีพิมพ์เป็นภาษาไทยเท่านั้น

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาเปรียบเทียบการบริหารเชิงพุทธกับหลักธรรมาภิบาล โดยแบ่งเนื้อหาที่จะศึกษาเป็น ๓ ประเด็น คือ

๑) หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารเชิงพุทธ ในส่วนของหลักการครองตน การครองคน และการครองงาน

^๓ปัญญา ฉายะจินดาวงศ์ และรัชณี ภูตระกูล, **ธรรมาภิบาลกับสังคมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๓.

- ๒) หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล
- ๓) เปรียบเทียบหลักการและแนวคิดของการบริหารเชิงพุทธกับหลักการและแนวคิดของหลักธรรมาภิบาล

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๔.๑ การบริหารเชิงพุทธมีหลักการและแนวคิดในการครองตน การครองคน และการครองงานอย่างไร
- ๑.๔.๒ หลักธรรมาภิบาลมีหลักการและแนวคิดในการบริหารอย่างไร
- ๑.๔.๓ หลักการและแนวคิดของการบริหารเชิงพุทธกับหลักการและแนวคิดของหลักธรรมาภิบาล มีความสอดคล้องหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้าง

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ การบริหาร หมายถึง กระบวนการดำเนินงานขององค์กร เพื่อให้ได้คุณสมบัติที่พึงประสงค์ขององค์กร บรรลุจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยอาศัยทรัพยากรหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการบริหารและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานของบุคลากรในองค์กร

๑.๕.๒ การบริหารเชิงพุทธ หมายถึง การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการบริหารงานขององค์กร

๑.๕.๓ การครองตน หมายถึง การมีความประพฤติและการปฏิบัติส่วนตน ประกอบด้วย คุณธรรม ควรแก่การยกย่อง

๑.๕.๔ การครองคน หมายถึง การมีความสามารถในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น สามารถจูงใจให้เกิดการยอมรับและให้ความร่วมมือ

๑.๕.๕ การครองงาน หมายถึง การมีความสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่และงานที่ได้รับมอบหมายอย่างดี

๑.๕.๖ หลักธรรมาภิบาล หมายถึง หลักในการบริหารงาน ที่ส่งผลให้เกิดความเป็นธรรมในการปฏิบัติงานแก่บุคลากร ประกอบด้วยหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

๑.๕.๗ หลักนิติธรรม หมายถึง การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม และสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมาย มิใช่ปฏิบัติตามอำเภอใจหรืออำนาจของตัวบุคคล

๑.๕.๘ หลักคุณธรรม หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยธรรมาภิบาลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริ่งใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริต จนเป็นนิสัยประจำชาติ

๑.๕.๙ หลักความโปร่งใส หมายถึง การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร

ที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก และมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

๑.๕.๑๐ หลักความมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ด้วยการแสดงความคิดเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประขามติ หรืออื่น ๆ

๑.๕.๑๑ หลักความรับผิดชอบ หมายถึง การตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และกระตือรือร้น ในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และมีความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตนเอง

๑.๕.๑๒ หลักความคุ้มค่า หมายถึง การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยธรรมาภิบาลให้คนมีความประหยัด ใช้อย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพ สามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก และรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและแนวทางในการศึกษา ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารเชิงพุทธ และหลักธรรมาภิบาล ดังต่อไปนี้

๑.๖.๑ หลักการบริหารเชิงพุทธ

ในการศึกษาหลักการบริหารเชิงพุทธ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการครองตน ครองคน และครองงาน^๕ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) สัปปริสธรรม ๗ หลักธรรมเพื่อการครองตน

สัปปริสธรรมเป็นธรรมของสัปปริสชน คือ คนดี หรือคนที่แท้ ซึ่งมีคุณสมบัติของความเป็นคนที่สมบูรณ์ และถือเป็นคุณธรรมที่สำคัญของการเป็นผู้นำที่สมบูรณ์ในการนิยามความหมายของสัปปริสธรรม ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้แสดงทัศนะต่างๆ ไว้ดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)^๕ ได้ให้ความหมายของสัปปริสธรรม ไว้ว่า หมายถึง ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมของคนดี ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ มี ๗ ประการ คือ

- (๑) อัมมัญญตา รู้หลักหรือรู้จักเหตุ
- (๒) อัตถัญญตา รู้ความมุ่งหมาย หรือรู้เหตุผล
- (๓) อัตตัญญตา รู้จักตน
- (๔) มัตตัญญตา รู้จักประมาณ
- (๕) กาลัญญตา รู้จักกาล
- (๖) ปริสสัญญตา รู้จักชุมชน

^๕สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, **ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : พี.เอ. สีฟวิง, ๒๕๔๑), หน้า ๓.

^๕พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒๗๖.

(๗) ปุคคสัณฺณูญา รู้จักบุคคล

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)^๖ กล่าวว่า สัปปุริสธรรม ๗ หมายถึง คุณธรรม ๗ ประการ อันเป็นคุณสมบัติภายในตัวผู้นำ ซึ่งมีคุณสมบัติทั้ง ๗ ประการนี้ เป็นองค์ประกอบ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกันอย่างสมบูรณ์ ที่จะทำให้น่าสามารถจัดการ สามารถปฏิบัติการในภาระงาน ทุกอย่างให้บรรลุผลสำเร็จได้ตามเป้าหมาย

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (จวน อุฏฺฐายี)^๗ กล่าวว่า สัปปุริสธรรม หมายถึง คุณธรรม ๗ ประการ ที่บริบูรณ์ในผู้ใด ย่อมส่งเสริมผู้นั้นให้เป็นสัปปุริสชนที่เจริญ ด้วยคุณสมบัติควรแก่ความเคารพนับถือของชนทั้งหลาย ทำให้บุคคลนั้นสามารถปฏิบัติการงาน ให้บรรลุผลสำเร็จด้วยดี เป็นหลักปฏิบัติเพื่อทำตนให้เป็นผู้สงบ เป็นผู้นำในทางสงบ สามารถบริหาร หมู่คณะและประเทศชาติให้ถึงความสงบและความเจริญ ก้าวหน้าได้

จ. เปรียญ^๘ กล่าวว่า หลักสัปปุริสธรรม ๗ หมายถึง ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมของคนดี บุคคลที่มีคุณธรรมประจำใจ โดยยึดเอาหลักสัปปุริสธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิต บุคคลที่ยึดเอาหลักสัปปุริสธรรม เป็นธรรมประจำใจยังได้ชื่อว่าเป็นผู้ดี เพราะเป็นผู้มีเหตุมีผล ในการปฏิบัติตน เมื่อบุคคลรู้จักเหตุผลแล้ว การปฏิบัติตนก็เพียบพร้อมด้วยความดี

กถิน อัตถโยธิน^๙ กล่าวว่า สัปปุริสธรรม ๗ คือ คุณสมบัติของผู้ดี ถ้าบุคคลใด ประกอบด้วยคุณธรรม ๗ ประการ คือ รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน รู้จักบุคคล แล้ว บุคคลนั้นเป็นคนดี คือ สัตบุรุษในทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นคนดี เพราะเป็นผู้รักสงบ รักความเที่ยงธรรม รู้จักหน้าที่ของตน รู้จักกาลเทศะ มีเหตุมีผลในการทำงาน โดยเฉพาะผู้ที่ ทำหน้าที่ปกครองคนอื่น จะสามารถบริหารงานได้อย่างราบรื่น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า สัปปุริสธรรม ๗ หมายถึง คุณธรรมที่สำคัญ ๗ ประการ สำหรับสัปปุริสชนหรือคนดี และเป็นคุณธรรมสำคัญของผู้นำที่สมบูรณ์แบบด้วย เพราะคุณธรรม ทั้ง ๗ ประการนี้ ย่อมนำบุคคลนั้นไปสู่ความมีคุณค่าอย่างแท้จริง เรียกได้ว่าเป็นคนสมบูรณ์แบบ^{๑๐} ซึ่งเป็นผู้สามารถนำหมู่ชนและสังคมไปสู่ความสันติสุข และความเจริญก้าวหน้าตลอดไป

^๖พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *ภาวะผู้นำ*, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๖), หน้า ๒๕-๒๘.

^๗สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (จวน อุฏฺฐายี) อ้างถึงใน นันทวรรณ อิศรานุวัฒน์ชัย, “ภาวะผู้นำที่พึง ประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ : ศึกษาจากหลักพุทธธรรม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๕๕-๕๖.

^๘จ.เปรียญ อ้างถึงใน พระสามารถ อานนโท, “ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม”, *วิทยานิพนธ์ ปริญญาศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๓๓-๓๔.

^๙กถิน อัตถโยธิน อ้างถึงใน นันทวรรณ อิศรานุวัฒน์ชัย, “ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ : ศึกษาจากหลักพุทธธรรม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๕๖.

^{๑๐}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *ธรรมบุญชีวิต*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗), หน้า ๑๔.

๒) สังคหัตถ์ ๔ หลักธรรมเพื่อการครองคน

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต)^{๑๑} ได้ให้ความหมายของสังคหัตถ์ ๔ ว่า ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี หลักการสงเคราะห์ ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ ดังนี้

๑. ทาน คือ การให้ หมายถึง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกัน ด้วยสิ่งของ ตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน

๒. ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ หมายถึง การมีวาจาเป็นที่รัก วาจาสุดที่มนำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือ กล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวาน สมานสามัคคี ให้เกิดไมตรี และความรักใคร่ นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผล เป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม

๓. อัตถจริยา หมายถึง การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม

๔. สมานัตตตา คือ ความมีตนเสมอ หมายถึง การทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี

กล่าวโดยสรุป สังคหัตถ์ ๔ เป็นหลักธรรมว่าด้วยการครองคน เป็นธรรมยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในความสามัคคี มีข้อธรรม ๔ ข้อ ประกอบด้วย ทาน คือ การให้ ปิยวาจา คือ กล่าววาจาอันเป็นที่รัก อัตถจริยา คือ การประพฤติตนเป็นประโยชน์ สมานัตตตา คือ ความมีตนเสมอหรือทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ผู้บริหารหรือผู้นำควรยึดหลักธรรมสังคหัตถ์ ๔ เพื่อการครองคนและประยุกต์ใช้กับทักษะภาวะผู้นำ

๓) อิทธิบาท ๔ หลักธรรมเพื่อการครองงาน

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๑๒} ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับอิทธิบาท ๔ ไว้ว่า อิทธิบาท แปลว่า ธรรมเครื่องให้ถึงอิทธิ (ฤทธิ์ หรือความสำเร็จ) หรือธรรมเป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จ หรือแปลง่าย ๆ ว่า ทางแห่งความสำเร็จ มี ๔ อย่าง คือ ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความคิดจดจ่อ) และวิมังสา (ความสอบสวนไตร่ตรอง) แปลให้จำง่ายตามลำดับว่า มีใจรัก พากเพียรทำ เอาจิตฝึกฝน ใช้ปัญญาสอบสวน

ความหมายโดยละเอียดของอิทธิบาท ๔ นั้น **พระธรรมปิฎก**^{๑๓} ได้อธิบายขยายความไว้ ดังนี้

๑. ฉันทะ ความพอใจ ได้แก่ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รัก ในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้น ๆ ให้สำเร็จ อยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุถึงจุดหมาย พุดให้ลึกลงไปทางธรรมว่า ความรัก ใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะดีงาม เต็มเปี่ยมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นจุดหมายของสิ่งที่กระทำหรือซึ่งจะเข้าถึงได้ด้วยการกระทำนั้น อยากให้สิ่งนั้น ๆ เข้าถึงหรือดำรงอยู่

^{๑๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๔๒ – ๑๔๓.

^{๑๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, หน้า ๘๔๔.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๔๔-๘๔๕.

ในภาวะที่ดี ทั้งดงาม ที่ประณีต ที่สมบูรณ์ที่สุดของมัน หรืออยากให้ภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของ
สิ่งนั้น ๆ ของงานนั้นเกิดมีเป็นจริงขึ้น อยากทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่ตั้งมานั้น

๒. วิริยะ ความเพียร ได้แก่ ความอาจหาญ แก้วกล้า บากบั่น ก้าวไป ใจสู้
ไม่ย่อท้อ ไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีค่าควรแก่การบรรลุ ถ้าวิริยะ
เกิดขึ้นแก่เขาแล้ว แม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นจะลุล่วงได้ยากนัก มีอุปสรรคมาก หรืออาจใช้เวลายาวนาน
เท่านี้ปีเท่านี้เดือน เขาก็ไม่ท้อถอย กลับเห็นเป็นสิ่งท้าทายที่เขาจะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จ

๓. จิตตะ ความคิดจดจ่อ หรือเอาใจฝักใฝ่ ได้แก่ ความมีจิตผูกพัน จดจ่อ
เฝ้าคิดเรื่องนั้น ใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหน ถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใด
เรื่องหนึ่ง หรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง คนผู้นั้นจะไม่สนใจไม่รับรู้เรื่องอื่น ๆ ใครพูดอะไรเรื่องอื่น ๆ
จะไม่สนใจ แต่ถ้าพูดเกี่ยวกับงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันที บางทีจะทำเรื่องนั้นงานนั้นขลุกขจวนอยู่ได้
ทั้งวันทั้งคืน ไม่เอาใจใส่ร่างกาย การแต่งเนื้อแต่งตัว อะไรจะเกิดขึ้นก็ไม่สนใจ เรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ ๆ
บางทีก็ไม่รู้ตัว ทำจนลืมนอน ลืมกิน ลืมนอน ความมีใจจดจ่อฝักใฝ่เช่นนี้ ย่อมก่อให้เกิดสมาธิเกิดขึ้น
จิตจะแน่วแน่ แนบสนิทในกิจที่ทำ มีกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้น เรียกว่าเป็นจิตตสมาธิ พร้อมนั้น
ก็เกิดความเพียรสร้างสรรค์ร่วมสนับสนุนไปด้วย

๔. วิมังสา ความสอบสวนไตร่ตรอง ได้แก่ การใช้ปัญญาพิจารณา
หมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อน เกินเลย บกพร่อง หรือขัดข้องในกิจ
ที่ทำ รู้จักทดลองและคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุง ข้อนี้เป็นการใช้ปัญญาชักนำสมาธิ ซึ่งจะเห็นได้
ไม่ยาก คนมีวิมังสาจะชอบคิดค้นหาเหตุผล ชอบสอบสวนทดลอง เมื่อทำอะไรก็คิดพิจารณาทดสอบ
ไป เช่น คิดว่าผลนี้เกิดจากเหตุอะไร ทำไมจึงเป็นอย่างนี้ ผลคราวนี้ เกิดจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบ
เหล่านี้เท่านี้ ถ้าองค์ประกอบนี้ออกเสียจะเป็นอย่างไร ถ้าเพิ่มองค์ประกอบนี้เข้าไปแทน จะเกิดผล
อย่างไร ลองเปลี่ยนองค์ประกอบนั้นแล้ว ไม่เกิดผลอย่างที่คาดหมายเพราะอะไร จะแก้ไขที่จุดไหน

กล่าวโดยสรุป อิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมว่าด้วยการครองงาน เป็นคุณธรรม
ที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มีข้อธรรม ๔ ข้อ ประกอบด้วย ฉันทะ คือ ความพอใจ
วิริยะ คือ ความเพียร ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม จิตตะ คือ ความคิดมุ่งไป อุทิศตัว
อุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ วิมังสา คือ ความไตร่ตรอง หรือทดลอง ผู้บริหารหรือผู้นำควรยึดหลักธรรมนี้
เพื่อประยุกต์ใช้กับการทำงานของหมู่คณะ และองค์กร

๑.๖.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารเชิงพุทธ

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมีพระคุณสมบัติยอดเยี่ยมหลายประการ
ซึ่งในพระไตรปิฎกกล่าวไว้ ๙ ประการ ที่เรียกว่า พุทธคุณ ๙ เช่น อรหิ สมมาสมพุทโธ พระองค์เป็น
พระอรหันต์ เป็นผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ^{๑๔} นอกจากนี้ยังมีพระคุณสมบัติอื่น ๆ อีกมากมาย โดยเฉพาะ
พุทธวิธีในการบริหารและการปกครอง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพระคุณสมบัตินักบริหารและนักปกครอง
ชั้นยอดของพระองค์ เพราะพระคุณสมบัตินี้ของพระองค์นั่นเอง จึงทำให้พระองค์สามารถ

^{๑๔} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๙๕/๔๙.

ประกาศพระพุทธศาสนาได้อย่างรวดเร็วและเป็นปึกแผ่นมั่นคงสืบทอดมาถึงเราทั้งหลายถึงทุกวันนี้ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงรูปแบบการปกครองในโลกนี้ว่าแบ่งเป็น ๓ รูปแบบ คือ^{๑๕}

๑) อัตตาริปไตย หมายถึง การถือตนเป็นใหญ่ คือถือเอาตนเอง และฐานะ ศักดิ์ศรี ตลอดถึงเกียรติภูมิของตนเป็นใหญ่ กระทำการด้วยความปรารถนาตน และสิ่งที่เนื่องด้วยตน เป็นประมาณ ถือเอาแต่ประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลัก

๒) โลกาธิปไตย หมายถึง การถือโลกเป็นใหญ่ คือถือความนิยมของชาวโลก เป็นใหญ่หันเหไปตามเสียงนินทาและสรรเสริญ กระทำการด้วยความปรารถนาจะเอาใจใส่หมู่ชน หาคความนิยม หรือหวั่นกลัวเสียงกล่าวว่าเป็นประมาณ กระทำการบริหารด้วยการเอาใจหมู่ชน หรือกลุ่มชน หรือบริหารด้วยความเกรงกลัว ไม่เป็นตัวของตัวเองในการตัดสินใจ

๓) ธรรมาริปไตย หมายถึง การถือธรรมเป็นใหญ่ คือถือหลักการ ความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผลเป็นใหญ่ กระทำการด้วยความปรารถนาสิ่งที่ได้ศึกษาตรวจสอบ ตามข้อเท็จจริง และความคิดเห็นที่ได้รับฟังอย่างกว้างขวางแจ้งชัด และพิจารณาอย่างดีที่สุด เต็มซัด แห่งปัญญาจะมองเห็นได้ด้วยความรู้ที่กระจ่าง เป็นไปด้วยชอบธรรมและเพื่อความดีงาม การจะทำอะไรจะต้องศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์ข้อเท็จจริงเสียก่อน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมและการรับฟัง อย่างกว้างขวาง แล้วพิจารณารับฟังอย่างกว้างขวาง จะมองเห็นว่าการบริหารดังกล่าวเป็นความ ชอบธรรมและเพื่อผลประโยชน์อันชอบธรรมของประชาชน

จะเห็นว่า การกระทำอะไรในทางพระพุทธศาสนานั้นเน้นการทำให้เป็นทีม เช่น การฟังธรรม การรับเข้ามาเป็นสมาชิกของนักบวชต้องทำการสาบานต่อพระอุปัชฌาย์ พระกรรมวาจาจารย์ คือผู้แนะนำการปฏิบัติ รวมทั้งสงฆ์ที่มานั่งเป็นอันดับ ในการรับเข้ามา เป็นสมาชิกใหม่ขององค์กร และเมื่อเข้ามาสู่กลุ่มแล้วจะต้องฉันอาหารเป็นกลุ่ม รักษา มารยาทในการ ฉันอาหาร เมื่อเวลาสวดมนต์ก็สวดพร้อมกัน ตื่นเข้าตู่ต้องมาทำความสะอาดที่อยู่อาศัย เวลาศึกษาก็ศึกษาพร้อมเพรียงกัน หลักการดังกล่าวเป็นหลักการของการทำงานร่วมกัน และมีส่วนร่วมมาก่อน ทฤษฎีตะวันตก

นอกจากนั้น การบริหารเชิงพุทธยังเน้นหลักการบริหารที่มีกฎเกณฑ์เพื่อป้องกัน ความเสื่อมคือ

๑) หมั่นประชุมกันเนื่องนิิตย์ โดยพบปะปรึกษาหารือกิจการงานที่พึงรับผิดชอบ ตามลำดับของตนอย่างสม่ำเสมอ

๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจ ทั้งหลายที่พึงทำร่วมกัน

๓) ไม่ถืออำนาจใครต่อความสะดวก บัญญัติวางข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ อันมิได้ตกลงบัญญัติไว้ และไม่เหยียบย่ำล้มล้างที่ตกลงวางบัญญัติกันไว้แล้ว ถือปฏิบัติมันอยู่ใน บทบัญญัติใหญ่ที่วางไว้เป็นธรรมนูญ

^{๑๕} ฤทธิชัย คำนาค, การบริหารเชิงพุทธ, [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.gotoknow.org/blogs/posts/299468> [๒๖ ธ.ค. ๒๕๕๔].

๔) ท่านผู้ใดเป็นผู้ใหญ่มีประสบการณ์ยาวนาน ให้เกียรติเคารพนับถือท่านเหล่านั้น มองเห็นความสำคัญแห่งถ้อยคำของท่านเป็นสิ่งอันพึงรับฟัง

๕) ให้เกียรติและคุ้มครองกุลสตรี มิให้มีการข่มเหงบีบคั้นจิตใจ

๖) เคารพบูชาอนุสาวรีย์ประจำชาติ เช่น ธงชาติและสัญลักษณ์ ไม่ปล่อยปละละเลยพิธีเคารพบูชาอันพึงทำแก่อันเตือนความทรงจำ และกระตุ้นความดีงามร่วมกันเหล่านั้นตามประเพณี

๗) จัดการให้ความอารักขา บำรุง คุ้มครอง อันชอบธรรมแก่บรรพชิต ผู้ทรงศีลทรงธรรมบริสุทธิ์ ซึ่งเป็นหลักใจและเป็นตัวอย่างทางศีลธรรมของประชาชน เต็มใจต้อนรับและหวังให้ท่านอยู่เป็นสุข

หลักการบริหารดังกล่าวได้แบ่งลักษณะของการปฏิบัติออกเป็น ๒ ระดับ คือ

๑) การบริหารภายในองค์กร (ข้อ ๑-๔)

๒) เป็นหลักการที่คนในองค์กรจะต้องปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมภายนอก (คือปฏิบัติต่อสังคม) คือให้เกียรติสุภาพสตรีทั้งภายในและภายนอกองค์กร (ดูข้อ ๕) และดักเตือนจิตใจด้วยอาศัยสัญลักษณ์ประจำชาติ ว่าผู้บริหารจะต้องรักษาดี รักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติ และรักผู้มีบุญคุณต่อชาติ ไม่ควรปล่อยปละละเลยต่อผู้ทำความดีแก่ชาติ และนอกจากนี้บุคคลในองค์กรยังจะต้องพิทักษ์รักษาคุณธรรม ช่วยเหลืออุดหนุนท่านให้ท่านทำหน้าที่ของท่านอย่างเต็มที่เพื่อผลประโยชน์ของประชาชน ดังนั้น การบริหารเชิงพุทธ คือการบริหารทั้งสองด้าน

กล่าวโดยสรุป การบริหารเชิงพุทธเป็นความพยายามในการนำเอาหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาประยุกต์กับวิชาสมัยใหม่ ทั้งนี้ เพราะพุทธธรรมเป็นนามธรรมสูงกว่าความรู้สมัยใหม่ใด ๆ จึงสามารถครอบคลุมทั้งวิทยาศาสตร์ และสังคมศาสตร์ได้ทั้งหมด

๑.๖.๓ หลักการเกี่ยวกับธรรมาภิบาล

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ระบุถึงหลักสำคัญของธรรมาภิบาล ๖ หลัก คือ^{๑๖}

๑) **หลักนิติธรรม** เป็นการตรากฎหมายและกฎข้อบังคับให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคมอันจะทำให้สังคมยินยอมพร้อมใจกันปฏิบัติตามกฎหมาย และกฎข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมาย มิใช่อำนาจอธิปไตยหรืออำนาจของบุคคล

๒) **หลักคุณธรรม** เป็นการยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยธรรมาภิบาลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อเป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริตใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัยประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

^{๑๖}ธีระพล อรุณะภักสิกร (บรรณาธิการ), ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๒), หน้า ๘ - ๑๐.

๓) **หลักความโปร่งใส** เป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกและมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความชัดเจน

๔) **หลักการมีส่วนร่วม** เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะด้วยการแสดงความคิดเห็น การไต่สวนสาธารณะ ประชาพิจารณ์ และการแสดงประชามติ

๕) **หลักความรับผิดชอบ** เป็นการตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจในปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน

๖) **หลักความคุ้มค่า** เป็นการบริหารและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลไทยมีความประหยัด ใช้อย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพ สามารถแข่งขันได้ในเวทีนานาชาติ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

๑.๖.๔ แนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาล

คำที่ใช้เรียก good governance ในภาษาไทยที่ได้รับความนิยม และใช้มากที่สุด คือ “ธรรมาภิบาล” และ “ธรรมรัฐ” ส่วนในภาคเอกชนมักใช้คำว่า “บรรษัทภิบาล” โดยนักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาลไว้ ดังนี้

ธนาคารโลก^{๑๗} มีแนวคิดที่จะชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของธรรมาภิบาล เพื่อช่วยในการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้รัฐบาลสามารถให้บริการที่มีประสิทธิภาพ มีระบบยุติธรรม มีกระบวนการกฎหมายที่อิสระที่ทำให้มีการดำเนินการให้เป็นไปตามสัญญา อีกทั้งระบบราชการฝ่ายนิติบัญญัติและสื่อมีความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และตรวจสอบได้

บรรศักดิ์ อูวรรณโน^{๑๘} ได้เสนอเป้าหมาย โครงสร้าง และกระบวนการของธรรมาภิบาลและการสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

๑) เป้าหมายของธรรมาภิบาล คือการพัฒนาและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีจุดหมาย และโครงสร้างความเป็นธรรมในการพัฒนาสังคม

๒) โครงสร้างและกระบวนการของธรรมาภิบาล แบ่งเป็นโครงสร้างหลักและโครงสร้างย่อย โครงสร้างหลักเกี่ยวกับการออกกฎหมาย ระเบียบแบบแผน การกำหนดนโยบาย การกระจายอำนาจ

โครงสร้างย่อยอาจเป็นองค์กรอิสระ เช่น องค์กรเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองผู้บริโภค ธรรมาภิบาลเชิงกระบวนการประกอบด้วย การร่วมรับรู้ในกระบวนการจัดการ

^{๑๗} ธนาคารโลก, อ้างใน บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี, “ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล”, รายงานการวิจัย (สถาบันพระปกเกล้า), ๒๕๔๔, หน้า ๑๗ – ๑๘.

^{๑๘} บรรศักดิ์ อูวรรณโน, การสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๒), หน้า ๔๗.

เช่น สิทธิจะรับรู้ข้อมูลข่าวสาร สิทธิรับข้อมูล และคำชี้แจง เหตุผลในสิ่งที่มีผลกระทบต่อองค์กร สิทธิรับข้อมูลที่เกี่ยวกับตนเอง และสิทธิที่จะขอคำชี้แจง สิทธิในการร่วมให้ข้อมูลหรือความคิดเห็น เช่น การทำประชาพิจารณ์

๓) สิทธิในการร่วมคิดร่วมตัดสินใจร่วมทำและร่วมรับผล

๔) สิทธิในการร่วมตรวจสอบ

นอกจากนี้บรรศักดิ์ อุวรรณโน ได้เสนอแนะเพื่อสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ดังนี้

๑) ดำเนินการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (paradigm) โลกทัศน์ ซึ่งเป็นรากฐานของวัฒนธรรมเพื่อปรับธรรมาภิบาลไทยให้เข้ากับธรรมาภิบาลสากล

๒) แยก “ส่วนตัว” ออกจาก “ตำแหน่งหน้าที่” โดยเด็ดขาด

๓) ปรับกระบวนการพัฒนาใหม่ ให้ทันสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

๔) ปฏิรูปแนวคิดทางการเมืองให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ

๕) ปฏิรูปภาคธุรกิจเอกชน ให้องค์กรรัฐมีลักษณะเป็นเอกชนมากขึ้น

๖) สร้างความเข้มแข็งให้ประชาคม และเพิ่มการมีส่วนร่วม

๗) สร้างระบบส่งเสริมธรรมาภิบาลในลักษณะองค์กรนอกภาครัฐ

เกษม วัฒนชัย^{๑๙} มีแนวคิดว่าสำหรับการบริหารจัดการที่ดี เพื่อประกันว่าในองค์กรจะไม่มีกรณีฉ้อราษฎร์บังหลวง ไม่ด้อยประสิทธิภาพ ถ้าเป็นสถานศึกษา ธรรมาภิบาลของสถานศึกษาจะช่วยประกันเรื่องนี้ได้ เพราะที่ผ่านมาการศึกษาของเรามีการโกงกินกันมากในทุกระดับ และไม่มีประสิทธิภาพ

พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้กล่าวไว้ในมาตรา ๖ ว่า การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ได้แก่ การบริหารราชการเพื่อบรรลุเป้าหมาย ดังต่อไปนี้^{๒๐}

๑) เกิดประโยชน์สุขของประชาชน

๒) เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ

๓) มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ

๔) ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น

๕) มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อสถานการณ์

๖) ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองความ

ต้องการ

๗) มีการประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ

^{๑๙} เกשמ วัฒนชัย, **ธรรมาภิบาลกับบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๖), หน้า ๕๑.

^{๒๐} กฎหมายดอตคอม, **พระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖**, [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.kodmhai.com/m8/T1.html#m1> [๑๔ ก.ค. ๒๕๕๕].

๑.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระครูจิรธรรมธัช^{๒๑} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการบริหารจัดการวงดนตรีหมอลำคณะเสียงอีสาน นกน้อย อุไรพร” พบว่า การบริหารจัดการของผู้นาองค์กร ได้นำพุทธวิธีการบริหารโดยยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญ ใช้การบริหารด้วยเหตุผลที่ว่าผู้บริหารต้องประพฤติธรรมและใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหาร พุทธวิธีบริหารจึงไม่เป็นทั้งอัตตาธิปไตย (การถือตนเองเป็นใหญ่) และโลกาธิปไตย (การถือคนอื่นเป็นใหญ่) มีการนำหลักการบริหารเชิงพุทธ ๓ ข้อ มาใช้ในการบริหาร คือ จักขุมา มีปัญญามองการณ์ไกล วิรุโระ จัดการธุระได้ดี และนิสสยสัมปันโน พึ่งพาอาศัยคนอื่นได้ มีมนุษยสัมพันธ์ รู้จักใช้เครื่องมือแห่งความสำเร็จ คือ หลักปสัทธิธัมมูปการณกถา ประกอบการดำเนินงาน อาศัยหลักธรรมคุณสมบัติของคนดี คือ สัปปุริสธรรม มาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการ

นอกจากนี้ผลการประยุกต์หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการบริหารจัดการของวงดนตรีหมอลำคณะเสียงอีสาน และบทบาทที่มีต่อวิถีชีวิตชาวอีสาน พบว่า การบริหารจัดการเชิงพุทธคณะผู้บริหารมีแนวคิดในหลักการบริหารจัดการวงที่ดี ด้วยการวางกฎเกณฑ์ในการคัดเลือกบุคลากร และกติกาการอยู่ร่วมกันของสมาชิก มีการกำหนดบทลงโทษผู้ฝ่าฝืน และแนวทางสำหรับแก้ปัญหา มีการบริหารกลยุทธ์ด้านการตลาดและงานประชาสัมพันธ์ มีการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้อยู่ ๒ ลักษณะ คือ (๑) ด้านจริยศิลป์หรือจริยธรรม การแสดง ได้แก่ หลักเบญจศีล เบญจธรรม ให้มีสติสัมปชัญญะ รู้จักปฏิบัติตามศีล ๕ มีความซื่อสัตย์ หลักอปริหานิยธรรม ๗ ให้เกิดความพร้อมเพรียง ยึดกติกาของสังคม มีสัมมาคารวะ หลักเทวธรรม (หิริ-โอตตปปะ) ให้ความคุ้มครอง มีความละเอียดเกรงกลัวต่อโทษแห่งการทำผิด (๒) หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการบริหารจัดการวงดนตรีหมอลำคณะเสียงอีสาน ได้แก่ หลักพรหมวิหาร ๔ ทำให้ทีมงานให้มีจิตใจเอื้อเฟื้อ มองคนอื่นในทางที่ดี มีจิตเมตตากรุณาต่อเพื่อนร่วมงานและคนทั่วไป หลักอิทธิบาท ๔ ทำให้มีความพอใจ ขยันหมั่นเพียร มีจิตสำนึกในอาชีพของตน คิครอบคอบ หลักสัจจะ มีความจริงใจ พูดความจริงรักษาสัญญา หลักความรู้จักกัตถัญญกตเวที ทำให้รู้บุญคุณของผู้กระทำคุณแก่ตนและตอบแทนผู้มีพระคุณ ส่งเสริมให้รู้จักความดีของคนอื่น ประพฤติสม่ำเสมอ ส่วนบทบาทด้านการให้บริการแก่สังคม ประกอบด้วย การไปแสดงในงานต่าง ๆ การประพันธ์บทกลอนลำและเพลง การสอนลำแก่เยาวชน และการแสดงหมอลำในงานการกุศลทั่วไปที่เป็นการให้บริการแบบสอนให้เรียนรู้อย่างแท้จริงจนสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ บทบาทที่สะท้อนวิถีชีวิตของชาวอีสานให้ทั้งด้านความบันเทิง การให้ความรู้ การสอนคติธรรม และพิธีกรรมไปพร้อมกัน^{๒๒}

^{๒๑} พระครูจิรธรรมธัช, “ศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการบริหารจัดการวงดนตรีหมอลำคณะเสียงอีสาน นกน้อย อุไรพร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน, บทคัดย่อ.

พระครูนนทวิวัฒน์^{๒๓} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสารานีธรรม ๖ : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี พบว่า การนำหลักสารานีธรรม ๖ ไปประยุกต์ใช้สำหรับการบริหารงานเทศบาลตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ได้แก่ ด้านเมตตากายกรรม เจ้าหน้าที่ไม่ควรเลือกปฏิบัติในการให้บริการแก่ผู้มาใช้บริการ ควรให้บริการตามลำดับ เพื่อความเป็นธรรม ด้านเมตตาวจีกรรม เจ้าหน้าที่กล่าววาจาสุภาพต่อผู้มาใช้บริการ ด้านเมตตาภินิหารกรรม เจ้าหน้าที่ต้องยึดถือผลประโยชน์ส่วนรวมมาก่อนประโยชน์ส่วนตน ให้เกียรติประชาชนที่มาติดต่อ และต้อนรับด้วยไมตรีจิตที่ยิ้มแย้มแจ่มใส ด้านสาธารณโกศล เจ้าหน้าที่ต้องมีความซื่อสัตย์ ไม่เห็นแก่สินจ้างรางวัล บริการด้วยความเต็มใจ และมีความรับผิดชอบ ด้านศีลสามัญญตา ควรมีความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่เห็นแก่พวกพ้องสำคัญกว่าประเทศ หรือเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ด้านทัญญูสามัญญตา ยอมรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และนำมาแก้ไขปรับปรุงตามสภาพจริง

ธิดารัตน์ ศิละวรรณโณ^{๒๔} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของพนักงานส่วนตำบลต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักสังคหวัตถุ ๔ : กรณีศึกษาอำเภอมะละเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน” พบว่า

๑) พนักงานส่วนบุคคลมีความคิดเห็นว่า องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอมะละเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีการบริหารงานตามหลักสังคหวัตถุ ๔ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พนักงานส่วนตำบล มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ในด้านทาน ด้านปิยวาจา ด้านอัตถจริยา และด้านสมานัตตตา อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพนักงานส่วนตำบลต่อการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอมะละเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า พนักงานส่วนตำบลที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักสังคหวัตถุ ๔ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ส่วนพนักงานส่วนตำบลที่มีเพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมุติฐานการวิจัย

๓) ข้อเสนอแนะต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนใหญ่เห็นว่า ควรส่งเสริมให้มีการปลูกจิตสำนึกในการแบ่งปัน ช่วยเหลือกัน เพื่อให้เกิดการร่วมมือกันทำงานที่ดีขึ้น และพนักงานส่วนตำบลควรปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การพูดจาหักทลายกันด้วยความสุภาพอ่อนหวาน และหลีกเลี่ยงคำพูดที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง ทำร้ายกัน มีความสามัคคี ให้ความ

^{๒๓} พระครูนนทวิวัฒน์, “การบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสารานีธรรม ๖ : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

^{๒๔} ธิดารัตน์ ศิละวรรณโณ, “ความคิดเห็นของพนักงานส่วนตำบลต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักสังคหวัตถุ ๔ : กรณีศึกษาอำเภอมะละเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

ช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ ควรมีความกระตือรือร้นที่จะช่วยเหลือผู้อื่น และสังคม ปฏิบัติกับทุกคนด้วยความเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ ในการตัดสินใจปัญหาต้องเป็นไปด้วย ความบริสุทธิ์ยุติธรรมตามเหตุและผล ไม่ใช้อารมณ์ส่วนตัวมาเกี่ยวข้อง มีหลักเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐาน ในการพิจารณาเลื่อนขั้น และลงโทษอย่างชัดเจนสามารถตรวจสอบได้ และผู้บริหารควรใช้ หลักธรรมทางพุทธศาสนา มาช่วยในการบริหารงานภายในองค์กรให้มากขึ้น เพื่อให้องค์การบริหาร ส่วนตำบลเป็นองค์กรที่มีคุณภาพสามารถช่วยเหลือประชาชนได้อย่างแท้จริง

ภาณุพล ภูเขา^{๒๕} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ทศพิธราชธรรมกับการบริหารงาน องค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ” พบว่า

๑) ประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า ทศพิธราชธรรมกับการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ทุกด้าน

๒) การเปรียบเทียบทศพิธราชธรรมกับการบริหารงานขององค์การบริหารส่วน ตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ อาชีพต่างกัน มีทศพิธราชธรรมกับการบริหารงานขององค์การบริหารส่วน ตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน ที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีทศพิธราชธรรมกับการบริหารงานขององค์การ บริหารส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕

๓) ปัญหาเกี่ยวกับทศพิธราชธรรมกับการบริหารงานขององค์การบริหาร ส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า การให้การช่วยเหลือไม่ทั่วถึง ไม่เท่าเทียมกัน คณะกรรมการบริหารส่วนตำบล ส่งเสริมด้านการศึกษาไม่เพียงพอ เด็กและเยาวชน ในหมู่บ้านไม่มีอุปกรณ์กีฬา ขาดการสนับสนุนสตรีและเด็กในหมู่บ้าน การบริการไม่รวดเร็ว เพราะผู้ไปติดต่อไม่รู้วิธีดำเนินการ ไม่สนใจชาวบ้าน ขาดคนที่จะมาทำงานเพื่อชาวบ้าน และหมู่บ้าน จริง ๆ เข้าไม่ถึงปัญหา ใช้งบประมาณไม่ตรงกับความต้องการของชาวบ้านอย่างแท้จริง ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ การทำงานไม่ต่อเนื่อง ขาดการสานต่อ ล่าช้า ส่วนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทศพิธราชธรรมกับการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ควรที่จะช่วยให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ส่งเสริมด้าน การศึกษาให้เพียงพอและทั่วถึง สนับสนุนอุปกรณ์กีฬาประจำหมู่บ้าน เพื่อเด็ก ๆ จะได้ใช้ออกกำลังกาย หากิจกรรมให้เด็ก ๆ ทำ เพื่อจะได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ห่างไกลจากยาเสพติด รวมถึงสนับสนุนให้สตรี และเด็กมีงานทำหรืออาชีพเสริม ควรจัดระเบียบการดำเนินการให้เป็น

^{๒๕} ภาณุพล ภูเขา, “ทศพิธราชธรรมกับการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณี องค์การบริหารส่วนตำบลบางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

ระเบียบและให้คำแนะนำแก่ประชาชนในตำบลให้มากขึ้น เพื่อความสะดวกแก่ทุก ๆ ฝ่าย อยากให้คลุกคลีกับชาวบ้าน ควรเลือกคนที่ทำงานเพื่อชาวบ้านและหมู่บ้านจริง ๆ ควรเข้าไปรับรู้ปัญหาจริง ๆ จากชาวบ้านเสียก่อน แล้วค่อยใช้งบประมาณนั้นให้ตรงตามความเป็นจริง คัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาทำงาน เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ ปฏิบัติต่อบุคคลทุก ๆ คนอย่างเท่าเทียมกัน ทำงานให้ต่อเนื่อง และควรสานต่องานเพื่อให้เสร็จสิ้นลุล่วงได้อย่างรวดเร็ว ไม่ค้างค้ำ และเลือกคนที่ไม่เห็นแก่พวกพ้อง ไม่เห็นแก่หน้าใคร เข้ามาทำงาน

พระคณพศ กิตติสาร^{๒๖} ได้ศึกษาการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี พบว่า

๑) พนักงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอบางกรวย มีความคิดเห็นต่อการตามหลักธรรมาภิบาล โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าผู้บริหาร พนักงาน และลูกจ้าง ขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอบางกรวย มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร พนักงาน และลูกจ้าง ต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และประสบการณ์ทำงานที่อยู่ในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี พบว่า ผู้บริหาร พนักงาน และลูกจ้าง ขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอบางกรวยมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลโดยรวมไม่แตกต่างกัน

๓) ปัญหาในการบริหารงาน พบว่า บุคลากรบางส่วนยังไม่ทราบข้อกำหนดหรือหลักธรรมาภิบาล เกี่ยวกับการบริหารงานในแต่ละส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบล บุคลากรบางส่วนยังเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม และบางส่วนยังเห็นแก่พวกพ้องของตนเอง การทำงานในบางเรื่องไม่ค่อยเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม บุคลากรบางส่วนปฏิบัติงานตามความรู้สึกของตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผลงานที่ออกมา การจัดสรรงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล ไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ในเขตการปกครอง ซึ่งมีแนวทางในการบริหารงานดังนี้ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลควรจัดอบรมให้บุคลากรบางส่วนที่ยังไม่ทราบในข้อกำหนดหรือข้อหลักธรรมาภิบาลต่าง ๆ เกี่ยวกับการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลไปในทิศทางเดียวกัน คือยึดหลักความถูกต้องตามกฎหมายและหลักเกณฑ์ ที่ชอบธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลควรสร้างทัศนคติด้านคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดขึ้นแก่บุคลากร ส่งเสริมให้บุคลากรเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน เสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นแก่บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล ควรเปิดเผยงบประมาณประจำปีในการนำไปใช้จ่ายในแต่ละด้าน และการนำงบประมาณไปใช้นั้นให้มีความคุ้มค่าและมี

^{๒๖}พระคณพศ กิตติสาร, “การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลัก ธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

ประโยชน์กับประชาชน และจัดสรรงบประมาณไปพัฒนาชุมชนให้ทั่วถึงตามความเร่งด่วนของชุมชนนั้น ๆ โดยไม่คำนึงถึงคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง

พระอธิการผจญ อาจาโร^{๒๗} ได้ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านไธสง จังหวัดลำพูน พบว่า เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และพระลูกวัด มีสภาพปัญหาในการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ในระดับน้อย- ปานกลาง เป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจุบันแนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาลได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง ทั้งองค์การภาครัฐและภาคเอกชนได้ให้ความสำคัญ และนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้กับการบริหารองค์การ ธรรมาภิบาลเกี่ยวข้องกับการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพสู่ประชาชน โดยมุ่งให้เกิดความเป็นอิสระในการบริหารงาน การลดการควบคุม ให้ผู้บริหารสามารถปฏิบัติงานได้บรรลุตามเป้าหมาย สถาบันที่ทำหน้าที่บริหารงานภาครัฐ นอกจากจะต้องกำหนดบทบาทของตนอย่างชัดเจนแล้ว ควรมีความพร้อมที่จะถูกตรวจสอบ ต่อแนวทางการใช้อำนาจในการดำเนินงานวัดก็เช่นเดียวกันมีการนำหลักธรรมาภิบาลเข้ามาใช้ในการบริหารงานจึงทำให้ปัญหาในการใช้หลักธรรมาภิบาลมีไม่มาก จึงมีระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อยถึงปานกลางเท่านั้น

จากการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์กับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล พบว่า บทบาทของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และพระลูกวัด ในการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ๑) ด้านการปกครอง ๒) ด้านการศึกษา ๓) ด้านสาธารณสงเคราะห์ ๔) ด้านสาธารณูปการ ๕) ด้านการเผยแผ่ ได้มีการนำหลักธรรมาภิบาล ซึ่งได้แก่ ๑) หลักนิติธรรม ๒) หลักคุณธรรม ๓) หลักความโปร่งใส ๔) หลักการมีส่วนร่วม ๕) หลักความรับผิดชอบ ๖) หลักความคุ้มค่า อยู่ในระดับปานกลาง-มาก ในพระสงฆ์ทุกระดับ ซึ่งบทบาทในการบริหารงานโดยใช้ธรรมาภิบาลเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้กับวัดและชุมชน สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกัน เพื่อบรรเทาป้องกันหรือแก้ไขเสียวิญญาวาจะวิกฤติ ภัยอันตรายที่หากจะมีมาในอนาคตที่จะเกิดขึ้นในวัดและเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส และมีส่วนร่วม อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข สอดคล้องกับความเป็นไทย รัฐธรรมนูญ และกระแสโลกยุคปัจจุบัน

สำหรับการส่งเสริมให้เกิดการสร้างธรรมาภิบาลนั้น มาจากความร่วมมือทั้งวัดและชุมชนรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้มีบทบาทในการวางรากฐาน และรักษากฎระเบียบต่าง ๆ การสร้างธรรมาภิบาลนั้น จำเป็นต้องอาศัยระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีภาระรับผิดชอบภายใต้กฎหมาย และนโยบายที่โปร่งใสตรวจสอบได้ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่

^{๒๗} พระอธิการผจญ อาจาโร, “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านไธสง จังหวัดลำพูน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

ต้องมีการปฏิรูประบบการบริหารจัดการวัด เพื่อปรับปรุงระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ และรับผิดชอบภายใต้กรอบของกฎหมาย ซึ่งจุดมุ่งหมายในการสร้างธรรมาภิบาลนั้น จะต้องพยายามปฏิรูปการบริหารจัดการให้ถูกต้องตามหลักเหตุผลและหน้าที่ มีระบบความรับผิดชอบต่อด้านการเงินที่มีประสิทธิภาพมาใช้ และให้มีความโปร่งใสในการปฏิบัติงาน

๑.๗ วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

๑.๗.๑ ศึกษาเอกสาร และรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

๑) เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระไตรปิฎก

๒) เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสาร สิ่งตีพิมพ์ทางวิชาการ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการบริหารเชิงพุทธ และธรรมาภิบาล

๑.๗.๒ จัดประเภทของข้อมูลตามหัวเรื่องที่กำหนด และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

๑.๗.๓ นำเสนอข้อมูลและข้อเสนอแนะ

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

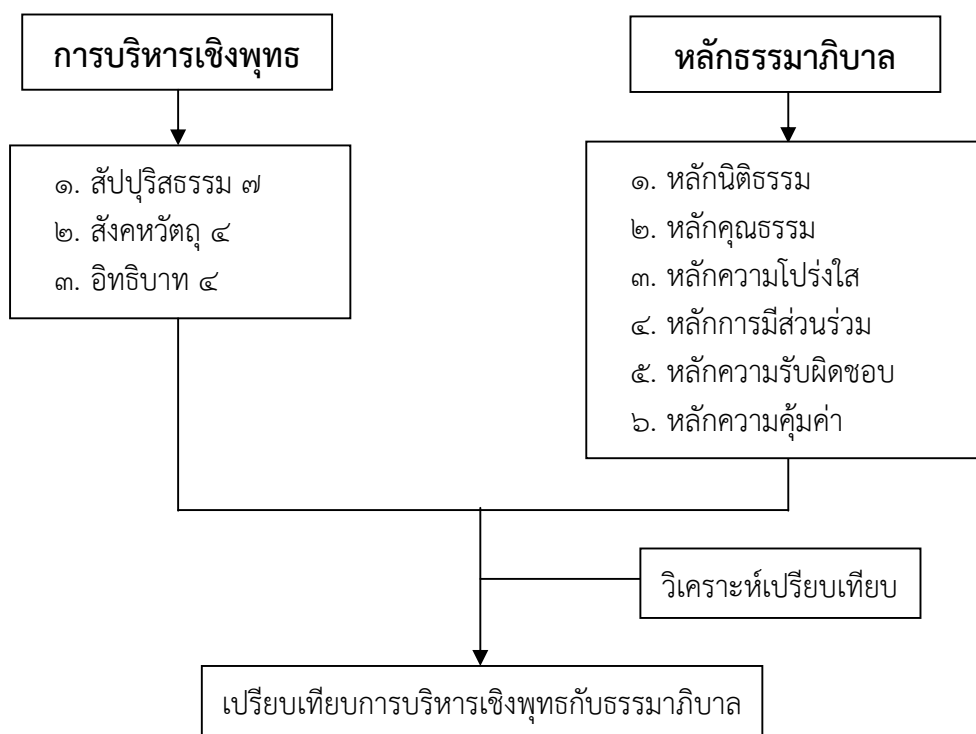
๑.๘.๑ ทำให้ทราบถึงหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับหลักการบริหารเชิงพุทธ

๑.๘.๒ ทำให้ทราบหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล

๑.๘.๓ ผลการเปรียบเทียบการบริหารเชิงพุทธกับหลักธรรมาภิบาล จะทำให้เกิดองค์ความรู้ที่กว้างขวาง และสามารถนำหลักการบริหารทั้งสองประการไปใช้ได้อย่างเหมาะสม

๑.๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารเชิงพุทธในพระไตรปิฎกประกอบกับแนวทางการบริหารของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติและหลักธรรมาภิบาลตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๒ ผู้วิจัยได้นำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยตามแผนภาพที่ ๑.๑ ดังนี้

แผนภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย